

Аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку у глобальному та локальному вимірах (український кейс)

Забарна Елеонора Миколаївна¹, Відоменко Оксана Іванівна², Томчук-Пономаренко Наталія Володимирівна³, Чирва Ганна Миколаївна⁴

Опубліковано	Секція	УДК
08.12.2022	Економіка	332.14

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7529438>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Розвиток будь якої економічної системи має циклічний характер та передбачає наявність як періодів зростання, так і періодів спаду. Після глобальної світової кризи 2008-2009 років економіка відновилася досить швидко та активно зростала протягом останнього десятиліття, при цьому глобальна пандемія COVID-19 спровокувала значні економічні проблеми для більшості країн світу, і Україна не стала виключенням, а з початком повномасштабної війни на території держави та впровадженням воєнного стану, вітчизняна економіка зазнає суттєвих проблем та викликів. Особливо в цьому контексті страждає малий бізнес та середнє підприємництво, які в деяких галузях складають основу розвитку та мають найбільший потенціал, зокрема це стосується агропромислового комплексу, торгівлі, харчової та легкої промисловості. Тому, аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку у глобальному та локальному вимірах може стати тим підґрунтям, яке дозволить сформуванати перспективи подальшого розвитку та визначити передумови для вирішення найбільш нагальних проблем сучасних економічних систем.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток економіки, макроекономічний аналіз, національна економіка, регіональна економіка, регіональний розвиток, інфляція, розвиток малого бізнесу, агропромисловий комплекс, перспективи розвитку.

¹ доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри інтегрованих технологій управління, Навчально-науковий інститут цифрових технологій, дизайну та транспорту Національного університету «Одеська політехніка», 65044, Україна, Одеса, проспект Шевченка, 1, <https://orcid.org/0000-0002-2659-5909>

² кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і права, Навчально-науковий інститут економіки і управління Національного університету харчових технологій, Україна, м. Київ, вул. Володимирська, 68, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7646-9882>

³ кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки економічного факультету, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, <https://orcid.org/0000-0002-3461-0021>, E-3610-2016

⁴ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економіки та соціально-поведінкових наук, Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, <https://orcid.org/0000-0003-3791-6111>

Analysis of socio-economic development trends in global and local dimensions (Ukrainian case)

Annotation. The development of any economic system is cyclical in nature and involves both periods of growth and periods of decline. After the global world crisis of 2008-2009, the economy recovered quite quickly and grew actively during the last decade, while the global pandemic of COVID-19 provoked significant economic problems for most countries of the world, and Ukraine was not an exception, and with the beginning of a full-scale war on the territory of the state and implementation of martial law, the domestic economy is experiencing particularly significant problems and challenges. Especially in this context, small businesses and medium-sized enterprises suffer, which in some sectors form the basis of development and have the greatest potential, in particular, this applies to the agro-industrial complex, trade, food industry, light industry. Therefore, the analysis of socio-economic development trends in global and local dimensions can become the basis that will allow to form the prospects of further development and determine the prerequisites for solving the most urgent problems of modern economic systems. At the same time, it should be taken into account that the trends of globalization and the penetration of economies into each other lead to the fact that crisis phenomena spread quite quickly, and problems in one country can significantly affect the development prospects in another. Therefore, when planning measures to support the economy and bring it out of the crisis, macro-financial organizations usually develop measures not for a specific country, but for a region that may include several countries. However, the main trend remains the need to fight inflation, to stimulate small and medium-sized businesses, as well as to find ways to minimize the costs of energy resources, as well as to stimulate the production of alternative energy. At the same time, the development of the Ukrainian economy will largely depend on the further scenario of the war, its duration and scale of destruction, and the speed of recovery of the national economy will be determined by the amount of macro-financial assistance from other states and international organizations.

Keywords: socio-economic development of the economy, macroeconomic analysis, national economy, regional economy, regional development, inflation, small business development, agro-industrial complex, development prospects.

Вступ

Постановка проблеми. Враховуючи циклічний характер розвитку будь якої економічної системи, аналіз тенденцій макроекономічних показників може стати підґрунтям для розробки заходів, спрямованих на покращення економічного стану та вихід з кризи. Для більшості держав останні роки стали випробувальними, оскільки пандемія COVID-19 та спричинені нею економічні наслідки негативно вплинули на рівень цін, рівень життя, потенціал та швидкість економічного розвитку. В той же час початок повномасштабної війни росії проти України порушив економічний баланс в країнах Європи. Враховуючи нестабільність економічної ситуації в останні роки, поглиблений аналіз причин та наслідків економічних дисбалансів може бути підґрунтям для розробки заходів із покращення ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова періодика останніх років насичена дослідженнями, які орієнтовані на аналіз економічної ситуації в світі загалом, та в Україні зокрема, а також присвячені пошуку напрямів вирішення існуючих проблем та розробці антикризових заходів. Серед дослідників, які, в контексті аналізу макроекономічної ситуації, приділяли увагу дослідженню проблем інфляції слід виділити роботи таких науковців: Андрійчук А. Ю. [1, с. 72], Жирук М. [5, с. 164] та Мирончук В. М., Чубар Ю. К. [8, с. 201]. Особливої уваги науковців заслугове малий та

середній бізнес, як основний драйвер економічного розвитку, серед таких дослідників слід окремо виділити: Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. [9, с. 67] та Причепка І. В., Мещерякова Т. К. [14, с. 147]. Макроекономічні тенденції та місце України у світовому економічному просторі розглядають такі науковці: Федотова Ю., Голубнича М. [17, с. 32], Чугунов І., Кучер Г. [18, с. 68], Балкот О. [22, с. 13], та Shakharova A., Weisenova L., Amerkhanova A. [27, с. 19]. Проте, навіть враховуючи значний інтерес дослідників до проблем макроекономічного розвитку, світова економіка настільки швидкоплинна, що актуальні тенденції потребують аналізу, оцінки та наукового осмислення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Враховуючи надзвичайну актуальність обраної для аналізу теми дослідження, мета статті полягає в проведенні статистичного обґрунтованого аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку у глобальному та локальному вимірах з акцентом на українські реалії та формулюванні основних напрямів подальшого покращення макроекономічної ситуації в Україні та у глобальному вимірі.

Для досягнення мети слід виконати такі задачі: провести індикативний аналіз стану світової економіки, оцінити макроекономічну ситуацію в Україні, виділити основні напрями покращення ситуації.

Результати

Однією із найбільш значних криз останніх десятиліть була криза 2008-2009 років, яка вплинула на всі країни та суттєво уповільнила їх економічний розвиток. Одним із відображень стану світової економіки сьогодні є фондовий ринок, при цьому найбільшою фондовою біржою є Нью-Йоркська, де здійснюють торгівлю цінними паперами найбільш потужних компаній світу. Одним із індикаторів розвитку фондового ринку в свою чергу виступають фондові індекси, які на думку авторів, можна вважати відображенням тенденцій розвитку економічних процесів загалом та наявності балансу в ринковому середовищі. Одним з найбільш інформативних та універсальних індексів є S&P500, який відображає ринкове позиціонування п'ятисот найбільших та найвпливовіших компаній США. Його динаміка в період з 2000 року наведена на рис. 1.

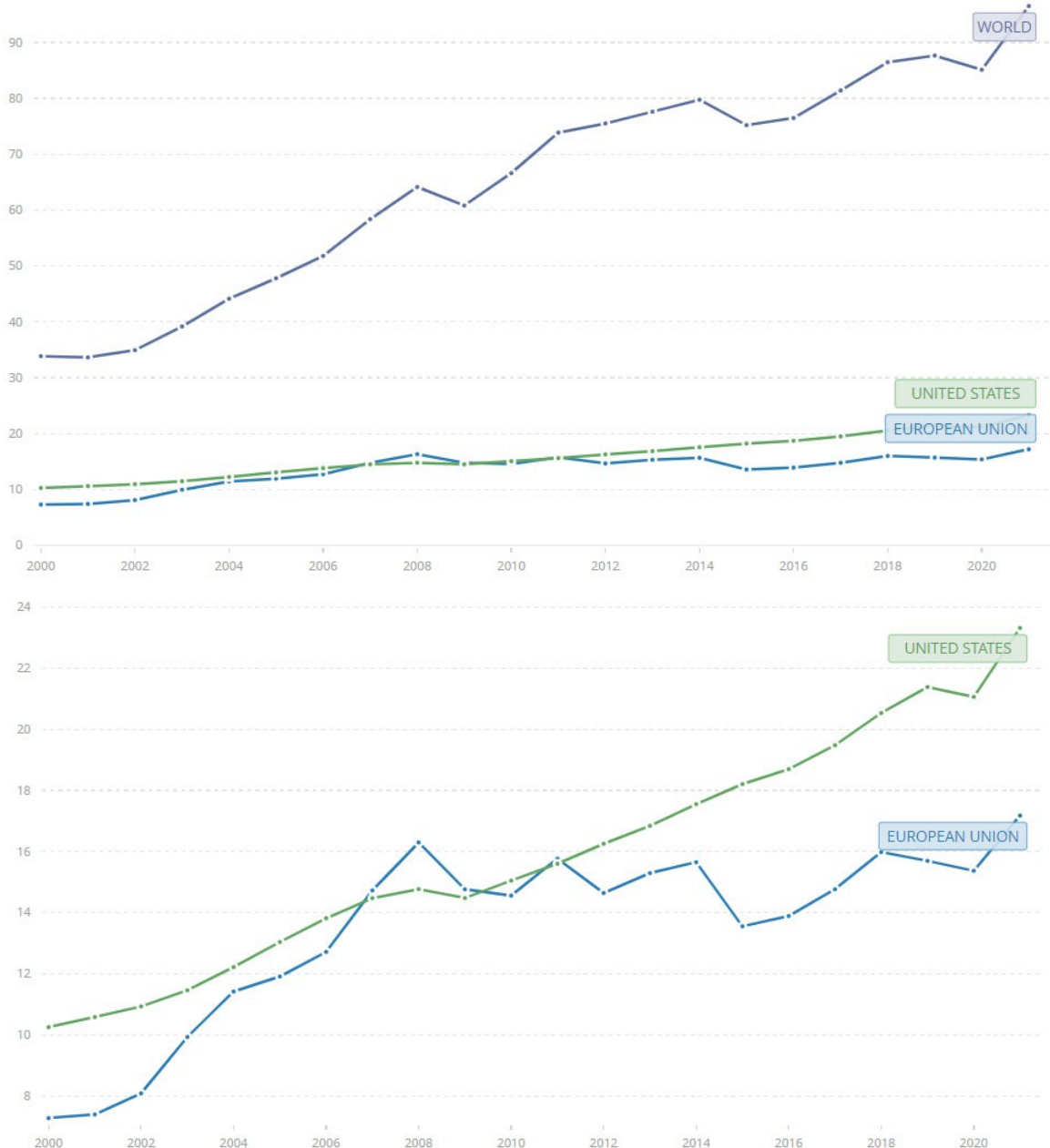

Рис. 1. Динаміка фондового індексу S&P500 в період з 2000 року [29]

Як можна стверджувати з даних, наведених на рис. 1, економіка після кризи 2008-2009 року відновлювалася поступово та досить тривалий період часу, тоді як стрімке

падіння ринків у березні 2020 року на тлі активного розвитку пандемії COVID-19 було досить швидко подолано, і друге півріччя 2020 року та повністю 2021 рік характеризувалися стабільним зростанням, при тому, що на початку 2022 року (ще до початку повномасштабної війни в Україні) індекс почав падати, а його нестабільна динаміка зберігається досі.

Отже, бачимо, що процеси із спаду глобальної економіки почалися ще до воєнних дій на території України. Глобальний ВВП також стабільно зростав до 2020 року, тоді як з настанням коронавірусної кризи темпи зростання дещо уповільнилися – рис. 2.

Рис. 2. Динаміка ВВП світу у порівнянні із ВВП Європейського союзу та США, (трлн дол США) [30]

За прогнозами Світового банку очікується, що зростання світової економіки впаде з 5,7% в 2021 році до 2,9% в 2022 році. Очікується, що цей темп коливатиметься протягом 2023-2024 років, оскільки війна в Україні порушує діяльність, інвестиції та торгівлю в найближчій перспективі, відкладений попит зменшується, а фіскальна та монетарна політика припиняється. Внаслідок шкоди від пандемії та війни рівень

доходу на душу населення в країнах, що розвиваються, цього року буде майже на 5 відсотків нижчим за тенденцію до пандемії [26]. Крім того, Світовий банк серед головних проблем подальшого економічного розвитку у глобальному розрізі акцентує увагу на збільшенні показників інфляції в країнах з розвиненою економікою, а також в країнах, що розвиваються. Серед країн з ринком та економікою, що розвиваються, також прогнозується, що зростання впаде з 6,6% в 2021 році до 3,4% в 2022 році, що значно нижче середньорічного показника розміром 4,8% в 2011-2019 роках. Негативні наслідки війни більш ніж компенсують короткостроковий стимул для деяких експортерів сировини через підвищення цін на енергоносії. Прогнозні значення на 2022-23 роки сьогодні вказують на те, що темпи зростання будуть уповільнюватися під дією значної кількості чинників [21].

Отже, війна в Україні спровокувала значне погіршення економічної ситуації у міжнародному розрізі. За цих обставин, слід також приділити увагу і ситуації, яка безпосередньо складається в Україні. Почати логічно із позиціонування України у міжнародних рейтингах, як відображення рівня економічного та соціального положення держави – таблиця 1.

Таблиця 1

Коефіцієнти за основними глобальними рейтингами для України

Індекс	Місце України									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Свобода у світі	62	60	62	61	61	61	62	60	62	60
Е&У сприйняття корупції	144	144	142	130	131	130	126	126	126	122
Глобальний індекс інновацій	63	71	63	64	56	50	43	47	45	49
Індекс верховенства права	87	79	68	70	78	78	77	77	72	74
Індекс глобалізації	73	74	75	76	77	76	76	74	73	64
Індекс демократії	80	85	92	88	86	83	84	78	79	86
Індекс добробуту	61	64	65	70	63	80	64	80	92	48
Індекс економічної свободи	163	161	155	162	134	149	150	134	127	130
Індекс інновацій Bloomberg	40	42	63	33	38	42	46	37	56	76
Індекс конкурентоспроможності	73	84	76	79	85	85	83	85	80	54
Індекс легкості ведення бізнесу	152	137	112	96	83	80	76	71	64	54
Індекс людського капіталу (WEF)	75	79	81	84	26	24	50	88	74	70
Індекс людського розвитку	80	82	81	81	84	85	88	74	74	74
Індекс процвітання	71	64	63	70	107	111	112	96	92	78
Індекс щастя	91	87	90	111	123	132	138	133	123	110
Рейтинг податкового навантаження	181	165	164	108	107	84	43	45	65	60
Ренкінг глобальної конкурентоспроможності	56	49	76	60	59	60	78	79	94	54

Складено авторами на основі [4, 23, 24]

За даними, що подано в табл. 1, ситуація в Україні в останні роки покращується, проте значними проблемами для нашої держави залишаються: інфляція, корупція, політична нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність урядового складу, ускладнений доступ до фінансів та дорогий капітал, неефективна державна політика в сфері валютного регулювання та регулювання валютного ринку, недостатня автоматизація виробничих процесів, недостатня здатність до інновацій, обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідна якість інфраструктури, низька якість охорони здоров'я.

Водночас, після розгортання повномасштабної війни на території України відбувається зміна економічної ситуації, зростає зовнішній борг, суттєвим стає дефіцит державного бюджету, який при значному скороченні податкових надходжень та за необхідності фінансування воєнних потреб стає уразливим місцем національної економіки. Але при цьому Україна залишає за собою значний потенціал розвитку агропромисловості та пов'язаних сфер виробництва.

У поточній ситуації для України головними проблемами можна визначити наявність високих показників інфляції та стрімке зростання державного боргу через необхідність фінансування воєнних дій. За даними Державної служби статистики України [11], інфляція в Україні в листопаді 2022 року досягла 26%, при цьому це офіційна статистика, яка досить часто може давати дещо занижені дані. Якщо ж проаналізувати динаміку державного боргу України – таблиця 2, то стає можливим стверджувати, що в останні роки до 2022 року темпи зростання боргу вповільнилися, проте його відношення до ВВП балансує на рівні критичних 60%, які досить складно погашати.

Таблиця 2

Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України з 2009 по 2022 рр. (млн. грн.) [2, 3, 7, 12]

Державний борг (усього)			Валовий внутрішній продукт (ВВП)			Державний борг до ВВП, %
дата	Абсолютне значення у млн грн	Темп зростання	дата	Абсолютне значення у млн грн	Темп зростання	
на 31.12.2009	316 885		за 2009	913 345		34.7%
на 31.12.2010	432 235	36.4%	за 2010	1 082 569	18.5%	39.9%
на 31.12.2011	473 122	9.5%	за 2011	1 316 600	21.6%	35.9%
на 31.12.2012	515 511	9.0%	за 2012	1 408 889	7.0%	36.6%
на 31.12.2013	584 114	13.3%	за 2013	1 454 931	3.3%	40.1%
на 31.12.2014	1 100 564	88.4%	за 2014	1 566 728	7.7%	70.2%
на 31.12.2015	1 572 180	42.9%	за 2015	1 979 458	26.3%	79.4%
на 31.12.2016	1 929 759	22.7%	за 2016	2 383 182	20.4%	81.0%
на 31.12.2017	2 141 674	11.0%	за 2017	2 982 920	25.2%	71.8%
на 31.12.2018	2 168 627	1.3%	за 2018	3 558 706	19.3%	60.9%
на 31.12.2019	1 998 275	-7.9%	за 2019	3 974 564	11.7%	50.3%
на 31.12.2020	2 551 936	27.7%	за 2020	4 194 102	5.5%	60.8%
на 31.12.2021	2 671 828	4.7%	за 2021	5 459 574	30.2%	48.9%
на 31.10.2022	3 770 951	41.1%	за 2022	-	-	-

Отже, статистичний аналіз дає змогу вказати на те, що українська економіка мала проблеми економічного характеру у період до початку повномасштабної війни, проте загалом, тенденції свідчили про покращення ситуації, але воєнні дії безумовно потребують значних витрат та великих обсягів фінансування, а обстріли території України призводять, до внутрішньої та зовнішньої міграції населення, а також до вимушеної релокації бізнесу, його заморожування чи взагалі повної втрати, особливо це стосується тимчасово окупованих територій Луганської, Донецької Запорізької та Херсонської областей, та областей які зазнали значних руйнувань внаслідок військових дій – частина Київської, Чернігівської та Харківська, Сумська області. Наслідками таких негативних трансформацій господарського комплексу України стали скорочення наповненості бюджету, поява нових проблем у фінансуванні базових витрат держави для забезпечення нею своїх соціальних функцій. Проте, безумовно, Україна і сьогодні має значний потенціал відновлення та відтворення економіки. Драйверами такого відтворювального процесу можуть стати підприємства агропромислового комплексу [4, с. 178; 6; 10, с. 12], а також малий та середній бізнес [13, с. 45; 15; 16; 19, с. 247; 20, с.

149], які здатні адаптуватися до нестабільного зовнішнього середовища та формувати валютну виручку для держави.

Агропромисловий комплекс України постраждав в результаті воєнних дій, проте держава вживає заходів для забезпечення можливості його безперешкодної роботи, зокрема активно розмінує території, продовжує проекти щодо державної підтримки сільського господарства, забезпечує доступ до більш дешевого капіталу для аграріїв тощо. Така увага держави до сільського господарства цілком логічна, оскільки ця галузь не лише формує валютну виручку для країни, а й в першу чергу в умовах війни забезпечує продовольчу безпеку як України, так частково і світу, що є надзвичайно важливим завданням. Крім того, агропромисловий комплекс менш залежний від енергетичної системи України, яка від 10 жовтня 2022 року зазнає масованих ракетних атак з боку російської федерації.

У той же час, підтримка малого та середнього бізнесу дозволить зберегти робочі місця для населення, забезпечити різні сфери виробництва та торгівлі рухом капіталу та товарооборотом, та при цьому продовжувати отримувати податкові надходження в бюджети різних рівнів від малих та середніх підприємств. Окрему ланку в малому та середньому бізнесі формують представники ІТ-бізнесу, які зараз не втратили замовлень, а працюючи дистанційно продовжують формувати ВВП держави та підтримувати імідж України, як технологічно та інтелектуально розвиненої держави, що також дуже важливо для міжнародного визнання та формування потенціалу повоєнного відновлення України.

Висновки

Аналіз глобальних тенденцій соціально-економічного розвитку засвідчив, що світова економіка зараз знаходиться на стадії уповільнення розвитку, який тривав з 2009 року та порушення соціально-економічного балансу, що відбулося в результаті пандемії COVID-19, а 2022 рік став результатом невваженої політики підтримки економіки в період пандемії. Для України означений період виявився набагато складнішим в результаті того, що російська агресія призвела до початку повномасштабної війни на території України, внаслідок чого частина територій є окупованими, а частина зазнає постійних ракетних обстрілів, енергетична система держави зазнала значних пошкоджень. Крім того, є проблеми, які простежувалися в економіці держави ще до війни, проте зараз вони ще більше загострюються, а саме: високі показники інфляції, значний зовнішній борг та нерівномірність розвитку галузей економіки. В цій ситуації державі слід приділяти особливу увагу агропромислому комплексу, а також малому та середньому бізнесу, оскільки ці дві сфери мають потенціал формування значної частини бюджету держави, забезпечення значної кількості робочих місць та формування позитивного іміджу держави на міжнародному ринку. В цьому контексті доведено, державна підтримка означених сфер дозволить прискорити повоєнне відновлення. Більше того, в статті визначено, що однією із проблем сучасного економічного розвитку України є наявність великого державного боргу, який очевидно суттєво зростає в результаті пошуку державного фінансування для захисту від воєнної агресії росії, тому особливо актуально підтримувати ті сфери економіки, які дозволять заробляти на міжнародному ринку та формувати валютну виручку, а саме такими сферами і є сільське господарство, а також малий та середній бізнес, які більш гнучкі до впливу зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Андрійчук А. Ю. Аналіз інфляційних процесів та напрями антиінфляційної політики в Україні. Пріоритети сучасної науки : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19-20 листопада 2019 року). Київ, 2019. Ч. I. 72 с.
2. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
3. Валовий зовнішній борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/>
4. Глобальна економічна інтеграція: стратегічні мотивації, формати, національні інтереси : Збірник матеріалів студентської наук.-практ. Інтернетконф., 25 листопада 2021 р., м. Київ.: КНЕУ, 2021. 540 с.
5. Жирук М. Інфляційні процеси та шляхи їх подолання. Сталий розвиток України: проблеми і перспективи : матер. VIII наук.-практ. конф. студ. та молод. вчених. Кам'янецьПодільський, 2020. 227 с.
6. Земельна реформа. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/zemelna-reforma>
7. Зовнішній борг країни. URL: https://economy.24tv.ua/zovnishniy_borg_krayini_shho_tse_take_i_komu_vinni_ukrayintsi_n1267681
8. Мирончук В. М., Чубар Ю. К. Аналіз ефективності впровадження основних інструментів антиінфляційної політики в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 1. С. 199-203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2018_1_41
9. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4, № 1. С. 63-71.
10. Міщук І. П. Актуальні проблеми забезпечення конкурентоспроможності продукції АПК України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Сер. *Економічні науки*. 2021. Вип. 64. С. 5-13.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Дані щодо Державного боргу України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
13. Петрушина С., Голікова К. Оцінювання взаємозв'язку тінізації економіки та інфляційних процесів в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2021. Т. 69. № 2. С. 44-49. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35298/2/GEB_2021v69n2Petrushyna_S-Assessment_of_the_interrelation_44-49.pdf
14. Причепа І. В., Мещерякова Т. К. Проблеми конкурентоспроможного розвитку підприємництва в Україні за сучасних умов. Розвиток підприємництва в Україні: теорія, 34 методологія та практика. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2019. 244 с.
15. Статистичні та інформаційні матеріали щодо стану розвитку малого і середнього підприємництва. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5f43eb87-a668-4ea4b46a02c5a782&title=StatistichniTaInformatsiiniMaterialiSchodoStanuTaRozvitkuMalogoISerednogoPidprimnitstva>
16. Тарасенко А. Україна не готова до деглобалізації торгівлі. GMK Center: сайт. 2020. URL: <https://gmk.center/ua/opinion/ukraina-ne-gotova-do-deglobalizacii-torgivli>

17. Федотова Ю., Голубнича М. Глобалізація vs деглобалізація в умовах пандемії COVID-19. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Нові виклики та актуальні проблеми розвитку світового господарства». Харків: ХНУМГ ім. А. М. Бекетова, 2021. С. 32-33.
18. Чугунов І., Кучер Г. Міжнародні фінанси в умовах глобалізації. Зовнішня торгівля: *Економіка, фінанси, право*. 2020. № 6. С. 67-82.
19. Чуницька І. І., Макаренко О. Я. Іноземні інвестиції в економіку України: сучасний стан та шляхи покращення інвестиційного клімату. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 246-262. URL: <http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs2/article/view/136/138>
20. Шевченко-Переписьолкіна Р. І. Шляхи розвитку малого бізнесу в умовах COVID-19. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 147-151.
21. Ataeva, N., & Abdullayeva, M. Mechanisms to ensure the development of the economy of the future in the context of global change. *Futurity Economics&Law*, 2(2). 2022. URL: <http://www.futurity-econlaw.com/index.php/FEL/article/view/37>
22. Bulkot, O. Formation of Ukraine's Smart Economy in the Context of Global Challenges. *Futurity Economics&Law*, 1(1), 11-23. 2021. URL: <https://doi.org/10.57125/FEL.2021.03.25.2>
23. Global Innovation Index 2020. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf
24. Human Development Report 2020. URL: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>
25. Kopcha, V., Mamontov, I., Reznik, H., & Semko, V. Forms of implementation of legal policy of the future in the field of civil law. 2022. *Futurity Economics&Law*, 2(1). URL: <http://www.futurity-econlaw.com/index.php/FEL/article/view/35>
26. Ponomarenko, T. The impact of the war in Ukraine in 2022 on the retail market and suppliers of Fast Moving Consumer Goods: a forecast of the future. 2022. *Futurity Economics&Law*, 1(4). URL: <http://www.futurity-econlaw.com/index.php/FEL/article/view/33>
27. Rasulov, R. Automation of logistics processes in direct trade between producers and the restaurant sector. *Law, Business and Sustainability Herald*. 2022. 2(4), 62-77. URL: <https://www.lbsherald.org/index.php/journal/article/view/69>
28. Shakharova, A., Beisenova, L., & Amerkhanova, A. Economic education of the future for the XXI century: challenges, problems, prospects. 2022. *Futurity Education*, 2(1), 19-28. URL: <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.21>
29. Svitlak I. To the question of migration of capital and labor force of Ukraine: forecast of future trends. 2022. *Futurity Economics&Law*, 2(2). URL: <http://www.futurity-econlaw.com/index.php/FEL/article/view/20>
30. SNP500 index URL: https://finviz.com/futures_charts.ashx?p=d1&t=ES
31. World Bank national accounts data. GDP (current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>